

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-17>

УДК 658.15:303.4

# ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК УМОВА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

## FINANCIAL SECURITY AS A CONDITION FOR FINANCIAL SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE

**Клочко Тетяна Анатоліївна**кандидат економічних наук, старший викладач,  
Сумський національний аграрний університет  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2019-5274>**Klochko Tatiana**

Sumy National Agrarian University

Актуальність дослідження викликана необхідністю всебічного вивчення стану фінансової стійкості і безпеки підприємства, виявлення факторів (загроз і небезпек), що призводять до втрати фінансової стійкості і безпеки з метою вибору і обґрунтування рішень, протидіючих цієї тенденції. Підтверджена пряма залежність між рівнем фінансової безпеки, методами фінансування підприємства і економічною безпекою в цілому в умовах динамічних змін кон'юнктури ринку. Підтверджено взаємозв'язок між фінансовою стійкістю підприємства та іншими фінансовими категоріями: фінансовою безпекою, гнучкістю, стабільністю, рівновагою. Встановлено, що забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки підприємства залежить від сформованої концепції управління фінансовою безпекою, яка має містити таку послідовність етапів: аналіз фінансового стану та розробка методологічного інструментарію оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

**Ключові слова:** фінансова безпека, фінансова стійкість, підприємство, підвищення рівня фінансової безпеки.

Актуальность исследования вызвана необходимостью всестороннего изучения состояния финансовой устойчивости и безопасности предприятия, выявления факторов (угроз и опасностей), приводящих к потере финансовой устойчивости и безопасности с целью принятия, и обоснованных решений, противодействующих этой тенденции. Подтверждена прямая зависимость между уровнем финансовой безопасности, методами финансирования предприятия и экономической безопасностью в целом в условиях динамических изменений конъюнктуры рынка. Подтверждена взаимосвязь между финансовой устойчивостью предприятия и другими финансовыми категориями: финансовой безопасностью, гибкостью, устойчивостью, равновесием. Установлено, что обеспечение соответствующего уровня финансовой безопасности предприятия зависит от сложившейся концепции управления финансовой безопасностью, которая должна содержать следующую последовательность этапов: анализ финансового состояния и разработка методологического инструментария оценки уровня финансовой безопасности предприятия.

**Ключевые слова:** финансовая безопасность, финансовая устойчивость, предприятие, повышение уровня финансовой безопасности.

The relevance of the study is due to the need for a comprehensive study of financial stability and security of the enterprise, identifying factors (threats and dangers) that lead to the loss of financial stability and security in order to select and justify solutions to this trend. Confirm the relationship between the financial stability of the enterprise and other financial categories: financial security, flexibility, stability, balance. The article assesses financial stability as a factor of financial security, identifies the place and role of financial stability in financial security, considers the factors influencing the financial stability of the enterprise. It is established that ensuring the appropriate level of financial security of the enterprise depends on the established concept of financial security management, which should include the following sequence of stages: analysis of financial condition and development of methodological tools for assessing financial security; systematization of risks, challenges, destructive factors and threats to the financial security of the enterprise; development of a strategy and mechanism for managing the financial security of the enterprise, which aims to minimize or eliminate negative processes that interfere with the normal financial and economic activities of the enterprise and promote stable economic growth; assessment of the effectiveness of the implementation of the concept of financial security management of the enterprise and adjustment of tactics and strategy of financial security management, in accordance with changes in environmental conditions. A direct rela-

tionship between the level of financial security, methods of financing the enterprise and economic security in general in the context of dynamic changes in market conditions. The need to create safe conditions for the development of enterprises, to improve and use tools, methods, mechanisms for managing, achieving and maintaining the financial security of economic entities is justified. High-quality mastery of financial security diagnostics by managers of all levels of the company is an integral part of their training.

**Keywords:** financial security, financial stability, enterprise, increase of financial security level.

**Постановка проблеми.** Розробка і реалізація обґрунтованої стратегії підприємства в умовах сучасної економіки передбачає наявність системи його фінансової стійкості і безпеки. Підтримка стабільності результатів функціонування підприємства, формування цілей, що відповідають інтересам власників фірми і суспільства в цілому обумовлюється багато в чому станом фінансів, який є індикатором забезпечення фінансової стійкості і безпеки підприємства.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У роботах зарубіжних авторів, таких як Джеймс К., Ван Хорн, Р. Брейлі, С. Майерс, Юджин Ф., Брігхем та у працях вітчизняних вчених: В.Г. Боронос, К.С. Горячева, М.М. Єрмошенко, Ф.О. Журавка, О.А. Кириченко, Л.А. Костирко, О.Ю. Литовченко, О.В. Малик, О.Л. Пластун, О.Е. Пономаренко, висвітлюються питання управління фінансовими ресурсами, дотримання фінансової безпеки в системі фінансового менеджменту підприємства. Дослідженням питань, пов'язаних з оцінкою ступеня впливу різних чинників на фінансову безпеку різних за профілем підприємств займалися О.Ю. Амосов, А.В. Паничів, І.А. Бланк, В.В. Ковальов, В.В. Галушак, І.Я. Лукасевич, Є.С. Стоянова та інші.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми:** слід зазначити, що і в теоретичному, і прикладному аспектах досліджень даного питання ще залишається багато невирішеного. Недостатньою є кількість наукових праць, які б розглядали проблеми фінансової стійкості та безпеки підприємств у їх тісному взаємозв'язку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Фінансова стійкість підприємства – це комплексне поняття, що відображає такий стан фінансів, при якому підприємство здатне стабільно розвиватися, зберігаючи свою фінансову безпеку в умовах додаткового рівня ризику [1].

Зміст фінансової безпеки підприємства, на думку автора, полягає в здатності підприємства постійно мати достатній запас міцності і для досягнення цього – оперативно розробляти і реалізовувати фінансову політику згідно цілей загальної довгострокової стра-

тегії в умовах невизначеності і конкурентного середовища. Тобто, фінансова безпека підприємства – це певний фінансовий стан підприємства, що характеризується його здатністю протистояти існуючим і виникаючим загрозам, що забезпечується постійним моніторингом та діагностикою її рівня, а також формуванням комплексу превентивних і контрольних заходів [2].

Фінансова безпека – одна з складових економічної безпеки, однак з власною структурою і індивідуальним механізмом реалізації, відмінним від інших видів економічної безпеки. При розробці критеріїв фінансової безпеки можливо використовувати напрацьований інструментарій щодо стійкості (надійності) фінансової системи суб'єкта господарювання, хоча на сьогоднішній день також немає єдності як в розумінні самого поняття «стійкість системи» так і в класифікації видів стійкості [3].

Фінансову стійкість підприємства можливо визначити обсягом фінансових ресурсів, які необхідні і достатні, щоб отримати доходи від приросту власного капіталу суб'єкта економіки.

Існує велика кількість зарубіжних і вітчизняних моделей прогнозування фінансового ризику діяльності, які дозволяють здійснювати оцінку фінансової стійкості та фінансової безпеки підприємства з використанням різних показників, розрахованих на основі бухгалтерської звітності [4].

Фінансова стійкість підприємства тісно взаємопов'язана і з іншими фінансовими категоріями: фінансовою безпекою, гнучкістю, стабільністю, рівновагою (рис. 1).

Незважаючи на значну взаємозумовленість даних категорій, кожна має свою специфіку.

Для забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання необхідно вирішити наступні завдання:

1. Здійснити ідентифікацію небезпек і загроз підприємству.
2. Визначити індикатори фінансової безпеки підприємства.
3. Розробити систему моніторингу за фінансовою стійкістю і безпекою.

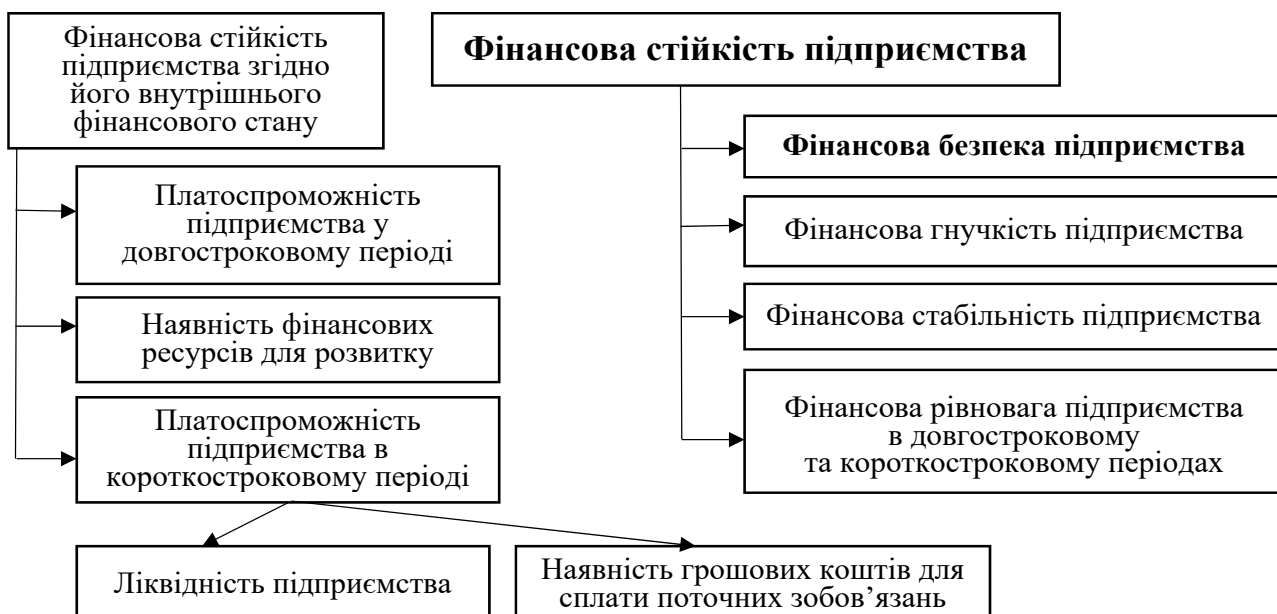


Рис. 1. Взаємозв'язок фінансової стійкості і фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено автором

4. Розробити заходи, які спрямовані на забезпечення фінансової безпеки підприємства, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді.

5. Здійснювати контроль за виконанням розроблених заходів.

6. Проаналізувати виконання заходів, здійснювати їх оцінку, коригування.

7. Провести коригування індикаторів фінансової безпеки в залежності від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і задач підприємства [4].

З кола проблем, які можуть поставати перед підприємством, яке прагне досягти прийнятний рівень фінансової безпеки, виділяються наступні: нагальність підвищити якість збору інформації не тільки про конкурентні переваги, але й про власний стан функціонування, а також необхідність аналізу власних витрат підприємства. Вирішуючи ці проблеми доцільно користуватися превентивним підходом, яким передбачена пріоритетність розробки напрямів для того, щоб запобігти можливим загрозам і мінімізувати негативні впливи, забезпечити прозорість, конфіденційність даних про життєдіяльність фірми [5].

На нашу думку, важливе значення в забезпеченні фінансової безпеки підприємства має розробка індикаторів фінансової безпеки (таблиця 1).

Для фінансової безпеки значення мають не самі показники, а їх порогові значення. За межами значень порогових показників підпри-

ємство втрачає здатність до стійкості, динамічного саморозвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, стає об'єктом конкурентного поглинання.

Головна умова фінансової безпеки підприємства – здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть заподіяти фінансовий збиток підприємству або небажано змінити структуру капіталу, примусово ліквідувати підприємство [7].

Для забезпечення фінансової безпеки підприємство повинно підтримувати фінансову стійкість, рівновагу, забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства і гнучкість при прийнятті фінансових рішень (табл. 2).

Нижче вказані завдання мають своєчасно вирішувати акціонери і менеджери підприємства, щоб досягти рівня безпечного і ефективного функціонування як елементів фінансової системи підприємства, так і всіх взаємопов'язаних з нею складових управління підприємством.

Вважаємо, що для дотримання фінансової безпеки на підприємстві необхідно:

– забезпечити подальший стійкий розвиток підприємства;

– забезпечити стан додержання стійкості грошових розрахунків і досягнення головних фінансово-економічних параметрів;

– нейтралізувати негативні впливи фінансових та банківських криз та шкідливих дій конкурентів, тіньових структур на розвиток підприємства;

Таблиця 1

## Індикатори фінансової безпеки підприємства

Показники	Граничні значення	Примітки
1. Коефіцієнт покриття (оборотні кошти/короткострокові зобов'язання)	1,0	Значення показника повинно бути не менше граничного
2. Коефіцієнт автономії (Власний капітал/Валюта балансу)	0,3	Значення показника повинно бути не менше граничного
3. Рівень фінансового левериджу (Довгострокові зобов'язання / Власний капітал)	3,0	Значення показника повинно бути не більше за граничне
4. Коефіцієнт забезпечення відсотків до сплати (Прибуток до сплати відсотків і податків / Відсотки до сплати)	3,0	Значення показника повинно бути не менше граничного
5. Рентабельність активів (Чистий прибуток/Валюта балансу)	$I_{\text{інф}}$ – індекс інфляції	Значення показника повинно бути не менше граничного
6. Рентабельність власного капіталу (Чистий прибуток/Власний капітал)	15%	Значення показника повинно бути не менше граничного
7. Середньозважена вартість капіталу (WACC)	Рентабельність інвестицій	Значення показника повинно бути не менше граничного
8. Показник розвитку компанії (Відношення валових інвестицій до амортизаційних відрахувань)	1,0	Значення показника повинно бути не більше за граничне
9. Тимчасова структура кредитів	Кредити до 1 року – менше 30%, >1 року – менше 70%	Значення показника повинно бути не менше граничного
10. Показники диверсифікації: диверсифікація покупців (частка в виручці 1 покупця); диверсифікація постачальників (частка в виручці 1 постачальника)	10%	Значення показника повинно бути не більше за граничне
11. Темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів	Темпи зростання прибутку > темпів зростання реалізації продукції > темпів зростання активів	
12. Співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей	Період обороту дебіторської заборгованості > періоду обороту кредиторської заборгованості	

Джерело: складено автором на основі [5; 6]

– запобігти конфліктам між акціонерів, менеджерів і кредиторів через розподіл, використання і контроль за грошовими потоками підприємства;

– залучати і використовувати максимально оптимальні для підприємства джерела фінансування;

– запобігти злочинам і адміністративним правопорушенням в сфері фінансових відносин [8].

В процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства повинні здійснюватися заходи, які відображені на рис. 2.

Завданням суб'єкта господарювання є підтримання балансу між безперервністю фінансування та його гнучкістю шляхом використання умов кредитування, що надаються, в основному, постачальниками та фінансовими установами.

Підприємство аналізує свої активи та зобов'язання за їх термінами та планує свою ліквідність, залежно від очікуваних термінів виконання зобов'язань за відповідними інструментами. У разі недостатньої або надмірної ліквідності підприємство перерозподіляє ресурси для досягнення оптимального фінансування своєї діяльності [9].

Якщо підприємство функціонує в умовах нестабільності, керівництву необхідно використовувати певну стратегію управління фінансово-економічною безпекою підприємства, яка може мати на увазі:

– діагностику фінансово-економічного стану об'єкта в поточному періоді і попередження або виявлення кризових ситуацій;

– діагностику можливих ризиків і розробку заходів щодо їх запобігання або нейтралізації;

Таблиця 2

**Характеристика фінансової безпеки, стабільності, гнучкості, рівноваги**

Категорія визначення	Показники
Фінансова безпека визначає граничний стан фінансової стійкості, властивий для перебування підприємства з метою реалізувати свою стратегію; має ознаки здатності протистояння підприємством загрозам зовнішнього і внутрішнього плану	Щоб оцінити фінансову безпеку запропоновані індикатори фінансової безпеки, головними з яких є показники зміни вартості підприємства
Фінансова гнучкість – здатність підприємства змінювати обсяг і структуру фінансування, а також направлення вкладення фінансових ресурсів відповідно до зміненим обставинам зовнішнього і внутрішнього характеру.	Є якісної характеристикою, пропонується використовувати для її оцінки наявність управлінських опціонів у підприємства
Фінансова стабільність – визначається постійністю оптимальних або наближених до них значень показників	Пропонується використовувати значення середньоквадратичного відхилення (с), розрахованого на основі відхилень фактичних значень показника від оптимальних. Підприємство фінансово стабільне при виконанні наступної умови $K_{оп} = K_{ф} \pm a$ , де: $K_{оп}$ і $K_{ф}$ – оптимальні та фактичні значення фінансових коефіцієнтів, $a$ – середньоквадратичне відхилення
Фінансова рівновага – характеризує збалансованість розвитку підприємства	Досягається оптимальним поєднанням доходності та ризику

Джерело: складено автором на основі [8; 9]

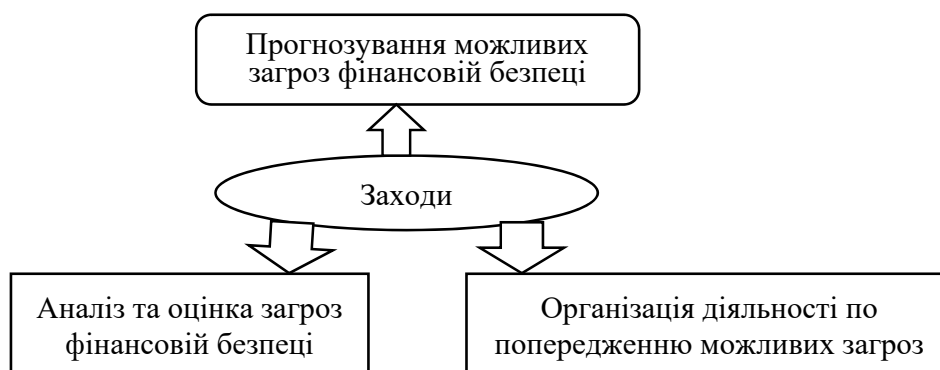


Рис. 2. Заходи з забезпечення фінансової безпеки підприємства [4]

– оцінку планованих заходів та їх ефективності для подолання негативних впливів та оцінку вартості таких заходів;

– зміну показників визначення і ідентифікації небезпек і загроз в залежності від тенденцій у зовнішньому середовищі, гнучкого реагування на подібні зміни, поставлених цілей і завдань [2].

Отже, стратегію забезпечення фінансової безпеки підприємства доцільно розробляти в розрізі окремих домінуючих сфер (напрямків) захисту його фінансових інтересів від загроз на перспективу.

**Висновки.** При розробці теоретичних та методологічних положень та рекомендацій щодо напрямків посилення фінансової безпеки підприємства підтверджено, що особли-

ву значущість в сучасній економіці набувають проблеми забезпечення не тільки фінансової стійкості, а й фінансової безпеки підприємств. Обґрунтована необхідність створення безпечних умов для розвитку підприємств, вдосконалення та використання інструментів, методів, механізмів управління, досягнення та підтримки фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Фінансова стійкість і фінансова безпека підприємства нерозривно пов'язані між собою, взаємовпливають і взаємодоповнюють одна одну. Фінансова стійкість – необхідна, але недостатня умова фінансової безпеки підприємства. В подальших наших дослідженнях маємо за мету проаналізувати дотримання фінансової стійкості та фінансової безпеки на конкретному підприємстві.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства : монографія / 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Фактор. 2012. 336 с.
2. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 76–80.
3. Бердар М.К. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка*. 2015. № 124/125. С. 73–76.
4. Фень К.С. Ретроспективний огляд поняття «економічна безпека». *Молодий вчений*. 2016. № 2(29). С. 98–102.
5. Галушчак В.В. Фінансова стійкість та фінансова стратегія підприємства як ефективне формування та використання фінансових ресурсів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 810–813.
6. Малик О.В. Сучасна парадигма забезпечення фінансової безпеки підприємств за умов глобалізації та членства у СОТ. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Економічні науки: науковий збірник*. 2014. № 2. С. 343–350.
7. Загорельська Т.Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Вісник ДНУ. Сер. В: Економіка і право*. 2013. Вип. 2. С. 243–247.
8. Давиденко Н.М. Аналіз теоретичних аспектів фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 3. С. 110–114.
9. Матвійчук Л.О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2010. № 4(54). С. 330–332.

## REFERENCES:

1. Kostyrko L.A. (2012) Diagnosis of the potential of financial and economic stability of the enterprise [Diahnostyka potentsialu finansovo-ekonomichnoi stiiikosti pidpriumstva]: monograph / 2nd edition, revised and supplemented Kharkiv. Factor, 336 p. (in Ukrainian)
2. Amosov O.Y. (2014) Financial security of the enterprise in modern conditions: theoretical aspect [Finansova bezpeka pidpriumstva v suchasnykh umovakh: teoretychnyi aspekt]. *Problems of the economy*, no. 4, pp. 76–80. (in Ukrainian)
3. Berdar M.K. (2015) Ensuring financial security of business entities [Zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv pidpriumnytstva]. *Bulletin of Kyiv National University. T. Shevchenko. Economy*, no. 124/125, pp. 73–76. (in Ukrainian)
4. Fen K.S. (2016). A retrospective review of the concept of "economic security" [Retrospektyvnyi ohliad poniattia «ekonomichna bezpeka». *Scientific journal "Young Scientist"*, no. 2 (29), pp. 98–102. (in Ukrainian)
5. Galushchak V.V. (2016) Financial stability and financial strategy of the enterprise as an effective formation and use of financial resources [Finansova stiiikist ta finansova stratehiia pidpriumstva yak efektyvne formuvannia ta vykorystannia finansovykh resursiv]. *Global and national economic problems*, pp. 810–813. (in Ukrainian)
6. Malik O.V. (2014) Modern paradigm of financial security of enterprises in the context of globalization and WTO membership [Suchasna paradyhma zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriumstv za umov hlobalizatsii ta chlenstva u SOT]. *Bulletin of Chernihiv State Technological University. Economic sciences: scientific collection*, no. 2, pp. 343–350. (in Ukrainian)
7. Zagorelsya T.Y. (2013) The problem of formation of system of management of financial security of the enterprise [Do problemy formuvannia systemy upravlinnia finansovoiu bezpekoiu na pidpriumstvi]. *Visnyk DNU law and Economics*, no. 2, pp. 243–247. (in Ukrainian)
8. Davidenko N.M. (2013) Analysis of theoretical aspects of financial security of business entities [Analiz teoretychnykh aspektiv finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia]. *Formation of market relations in Ukraine*, no. 3, pp. 110–114. (in Ukrainian)
9. Matviychuk L.O.(2010). Methods for determining the level of financial security of the enterprise [Metody vyznachennia rivnia finansovoi bezpeky pidpriumstva]. *Bulletin of Zhytomyr State Technological University*, no. 4 (54), pp. 330–332. (in Ukrainian)